

Het kalf in een dier- waardige veehouderij

Hoe dan? Praktijkervaringen,
Noodzakelijke Stappen en
Beleidsaanbevelingen

Schuttelaar
& Partners

Het kalf in een dierwaardige veehouderij

Hoe dan? Praktijkervaringen, Noodzakelijke Stappen en Beleidsaanbevelingen

Nederland is de grootste producent van kalfsvlees in Europa. Jaarlijks worden ruim 700.000 kalveren geïmporteerd, terwijl 90% van het kalfsvlees weer wordt geëxporteerd. De sector kampt met structurele problemen op het gebied van dierenwelzijn, diergezondheid en milieu, terwijl de economische baten voor Nederland beperkt blijven.

Een Kamermeerderheid vindt de huidige omvang van de kalversector onhoudbaar en wil dat er een einde komt aan de import van kalveren. Er is brede steun voor een transitie naar een dierwaardige sector die in omvang aansluit bij de Nederlandse melkveehouderij.

Dit rapport presenteert, op basis van onderzoek, twee scenario's die zich richten op alternatieve ketens, in lijn met de RDA-principes voor een dierwaardige kalverhouderij. Deze scenario's bieden een stip op de horizon en kunnen als richtinggevend voor de transitie worden beschouwd. In deze scenario's kunnen dieren hun natuurlijke gedragingen vertonen, zoals exploratiegedrag, spelgedrag, foerageergedrag, evenals het geven en ontvangen van maternale zorg en zooggedrag.

Op basis van de onderzoeksbevindingen worden in dit rapport concrete aanbevelingen gedaan om uiterlijk in 2040 te komen tot een volledig dierwaardige kalverhouderij in Nederland.

Onderzoeksopzet

Dit onderzoek bouwt voort op de scenariostudie Kalverketen die in 2021 in opdracht van het ministerie van LNV is uitgevoerd. Deze studie leverde drie scenario's op voor de herinrichting van de kalverketen. Zowel deze scenario's als de AMvB dierwaardige veehouderij (melkvee/kalveren) zijn getoetst aan de wetenschappelijke definitie van dierwaardigheid. Daarnaast geven interviews met pionierende veehouders en ketenspelers inzicht in hoe zij in de praktijk invulling geven aan essentiële elementen van dierwaardig houden van runderen en kalveren, zoals weidegang, vrijloopstallen, kalf-bij-koe en eigen jongveeopfok.

Resultaten

De kalverhouderij in Nederland moet dringend veranderen om in de toekomst een dierwaardige sector te zijn. De huidige systemen voldoen niet aan de eisen voor dierwaardigheid, en ook de voorgestelde AMvB Dierwaardige Veehouderij biedt onvoldoende waarborgen om in 2040 een werkelijk dierwaardige kalverhouderij te realiseren.

Tegelijkertijd signaleren we een groeiende, zij het nog relatief kleine, beweging van ketenspelers en veehouders die inzetten op dierwaardige rundveehouderij. Hun inspanningen en methodieken vormen belangrijke aanknopingspunten voor het op gang brengen van een transitie in de hele sector. Het is hierbij van belang niet te denken in termen van revolutie, maar van evolutie: door bestaande initiatieven uit te breiden en verder te ontwikkelen kan de sector geleidelijk in de gewenste richting groeien: een duurzame en dierwaardige kalver- en rundveesector.

De transitie naar een volwaardig dierwaardig systeem is niet gemakkelijk en gebeurt niet van de ene op de andere dag. Maar, de literatuur laat zien wat nodig is en praktijkvoorbeelden laten zien wat kan. Dit heeft geleid tot twee scenario's voor herinrichting van de kalverketen.

MAATREGELEN

THUIS EN TEVREDEN RDA ✓

In het scenario **"Thuis en tevreden, RDA V"** blijven de kalveren tot hun slachtleefijd op het melkveebedrijf, waar ze verblijven in een omgeving die hen in staat stelt hun natuurlijke gedragingen te vertonen. Dit scenario voldoet aan alle gedragsbehoeften van kalveren, voorziet in stabiele groepshuisvesting en sluit onthoornen uit.

In het scenario **"Maximaal integraal, RDA V"** blijven de kalveren minimaal drie maanden op het melkveebedrijf. In die tijd krijgen ze moederzorg met langzame afbouw daarvan, voor ze op

De volledige rapportage vindt u hier:

Schuttelaar & Partners

transport gaan. Het verkorten van transportafstanden en het elimineren van verzamelstations zal een positief effect hebben op de gezondheid van de kalveren. Bij het afmesten krijgen de kalveren toegang tot weidegang of natuurgebieden en wordt voorzien in stabiele groepshuisvesting.

MAATREGELEN

KALF 3 MAANDEN
OF LANGER OP
MELKVEEBEDRIJF

EIGEMAARSCHAP
MESTKALVEREN NAAR
INTEGRATIE

TRANSPORT-
AFSTAND
MAX. 100KM

STIMULATS VOOR
UITLOOP/WEIDEGANG
VANAF 3 MAANDEN

ONBEPERKTE
DRINKMOGELIJKHEIDEN:
MOEDERKOE, DRIJFKROBOT

GEEN
VERZAMEL-
CENTRA

VEEHOUDER EN
INTEGRATIE DELEN
DATA EN RESULTATEN

VERGROTEN
LIGPLAATS

STABIELE
GROEPEN

VERPLICHTE ZACHTE
LIGPLAATS

NIET
ONTHOORNEN

VRIJLOOP
STALLEN

MAXIMAAL INTEGRAAL RDA ✓

Aanbevelingen

Op basis van de bevindingen uit dit rapport, worden de volgende aanbevelingen gedaan om tegen 2040 te komen tot een dierwaardige kalverhouderij in Nederland:

- Versterking van de AMvB Dierwaardige Veehouderij:
  - De voorgestelde AMvB dient via **strengere normen en concretere maatregelen** in lijn te worden gebracht met de richtlijnen van EFSA, evenals de invulling van de Quicksan en de Dierinhoudelijke toets. Dit omvat onder andere de verplichting om kalveren minstens drie maanden bij de moeder te houden, verplichte weidegang voor alle runderen en ruimte-eisen in lijn met EFSA per koe en kalf die de natuurlijke gedragingen van kalveren ondersteunen.
- Een **actieplan** voor de bredere implementatie van de scenario's voor het anders inrichten van de kalverketen. Daarin kunnen de volgende elementen worden opgenomen:
  - De scenario's "**Thuis en tevreden, RDA V**" en "**Maximaal Integraal, RDA**" als leidraad.
  - Nederland produceert meer dan tien keer zoveel kalfsvlees als het zelf consumeert, maar consumeert meer rundvlees dan het produceert. Met een **verschuiving in de productie van kalfsvlees naar jong rundvlees** kan de sector beter inspelen op de binnenlandse vraag en kan de import van kalveren worden afgebouwd. Daarmee verminderen de milieudruk en dierenwelzijnsproblemen die hiermee gepaard gaan.
  - Aanvullend onderzoek is nodig naar overheidsinstrumenten om de **kalverimport verder af te bouwen** en om de transportafstand te beperken tot maximaal 100 kilometer.
  - Het opzetten en opschalen van keteninitiatieven die aan bovenstaande punten invulling geven, vraagt om samenwerking tussen alle schakels in de keten, van melkveehouders tot retailers, slachterijen en keurmerken. Met het instellen van een **sectorregiegroep** geïnitieerd door de overheid kan hier op gestructureerde wijze invulling aan worden gegeven.
  - Voor boeren en ketenpartners zijn transitiekosten voor duurzamere productiemethoden een groot obstakel. Dit kan deels worden opgevangen via een (breder inzetbaar) **publiek-privaat transitiefonds**, waarbij de overheid, ketenpartners en banken gezamenlijk een rol spelen.
  - Het keurmerk Demeter heeft een aanvullende module genaamd 'Kalfjes bij de koe' die specifieke normen stelt voor bedrijven die deze praktijk willen toepassen. Ook andere **keurmerken** zoals biologisch, On the Way to Planet Proof, Beter Voor of Beter Leven dienen normen te gaan stellen en een meerprijs te bieden voor melk van melkveehouders die het kalf bij de koe houden.
  - De overheid kan de invoering van een **echte vlees- en zuivelprijs** stimuleren, waarbij kosten voor milieu, gezondheid en dierenwelzijn zijn verankerd.
  - **Stimulering van innovatie in stalsystemen en diervriendelijke technologieën** is noodzakelijk, zoals vrijloopstallen en systemen die langdurig moeder-kalfcontact bevorderen (bijvoorbeeld flexibele afscheidingssystemen). Idealiter wordt dit ondersteund door een volledig programma dat zowel fundamenteel als toegepast onderzoek (bijvoorbeeld via NWO en de Topsectoren) omvat, naast praktijkgerichte experimenten en de implementatie daarvan. Voor de uitvoering hiervan kunnen regelingen zoals de [EIP](#) worden ingezet, zodat veehouders en ketenpartijen gezamenlijk vernieuwende oplossingen kunnen ontwikkelen en toepassen.
  - Inmiddels zijn er meerdere veehouders die verdere stappen zetten op dierwaardigheid. Voor een bredere implementatie van deze praktijken, is het nodig om **'best practices' te bundelen en te delen**. Er zijn meerdere goede voorbeelden

van netwerken van demobedrijven, die bedoeld zijn om de rest van de sector te inspireren. Voorbeelden hiervan zijn Netwerk Praktijkbedrijven, Groeien naar morgen, Praktijkpilot Koe en Eiwit, en Koeien en Kansen. De overheid kan hierin de regie nemen.

- Door de **integratie van kalveropfok met natuurbeheer te stimuleren**, ontstaan er koppelkansen voor het welzijn van de dieren en het beheer van ecosystemen. De overheid is daarbij nodig voor eenduidig beleid voor de habitattypen. Aangezien elke pachter nu eigen regels bepaalt, ontstaan er regionale verschillen, soms zelfs op bedrijfsniveau wanneer een veehouders te maken hebben met meerdere pachters.
- **Innovatieregelingen, zoals de EIP-regeling (RVO), kunnen benut worden** door (groepen van) veehouders om met deze aanpak te experimenteren. Omdat de regeling in verschillende regio's wordt opengesteld, biedt dit kansen om ervaring op te doen in uiteenlopende typen natuurgebieden, zoals de natte veenweidegebieden en de drogere natuurgebieden in het zuidoosten van het land.
- Om de verwachte krimp van de veehouderij in Nederland te benutten voor de transitie van de kalversector, is het van belang dat de overheid **vrijgekomen landbouwgrond reserveert voor de extensivering van de veehouderij**, met focus op kalverhouderij. Aanvullende stoppersregelingen zijn nodig om kalverhouders die nog niet willen transformeren te ondersteunen in hun stop- of omschakelproces.
- **Consumentenvoorlichting en transparantie** over de herkomst van rundvlees en melk kan de vraag naar dierwaardige producten doen toenemen en daarmee bijdragen aan het succes van dierwaardige initiatieven.

Wat vooral nodig is, is een fundamentele verschuiving in onze omgang met dieren: van gebruik naar relatie, van beperkingen naar het bieden van mogelijkheden, en van plannen naar concrete acties. Alleen op deze manier kunnen we toewerken naar een rundveehouderij die niet alleen productief is, maar ook moreel verantwoord en duurzaam – voor dier, boer en samenleving.

Den Haag, [datum]
Marlijn Henskens en Roos Benard

In opdracht van de Dierencoalitie

Redactie en uitgave
Schuttelaar & Partners
Zeestraat 84
2518 AD Den Haag
Nederland
t +31 (0) 70 318 44 44
f +31 (0) 70 318 44 22
info@schuttelaar.nl
www.schuttelaar.nl

© 2025 Schuttelaar & Partners B.V.
Schuttelaar & Partners is onderdeel van de Healthy World Cooperation.